

Рома Шай

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та філософії права,
Shau-Roman@mail.ru

ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

© Шай Р., 2017

Стаття присвячена проблемам у сфері правоохоронної діяльності держави, яка під впливом євроінтеграційних та глобалізаційних процесів потребує негайної модернізації, що дало б змогу створити ефективну сучасну систему правоохоронних органів.

Ключові слова: правоохоронна діяльність; правоохоронні органи; модернізація; глобалізація; держава.

Роман Шай

ПЕРСПЕКТИВЫ МОДЕРНИЗАЦИИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Статья посвящена проблемам в сфере правоохранительной деятельности государства, которые под влиянием евроинтеграционных и глобализационных процессов требует немедленной модернизации, что позволило бы создать эффективную современную систему правоохранительных органов.

Ключевые слова: правоохранительная деятельность; правоохранительные органы; модернизация; глобализация; государство.

Roman Shai

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University
Department of Theory and Philosophy of Law
Ph.D., Assoc. Prof.

PERSPECTIVES MODERNIZATION LAW ENFORCEMENT BODIES UNDER GLOBALIZATION

The article deals with the problems in the enforcement of the state, which is under the influence of European integration and globalization processes requires immediate upgrading, which would make it possible to create an effective modern system of law enforcement.

Key words: law enforcement; police; modernization; globalization; state.

Постановка проблеми. Розвиток України як держави характеризується багатьма особливостями у всіх сферах суспільного життя, зокрема й у сфері правоохоронної діяльності, зумовленими і внутрішніми, і зовнішніми явищами й процесами, серед яких чільне місце займають

євроінтеграційні та глобалізаційні впливи. В національній системі правоохоронної діяльності ostatніми роками відбуваються досить складні й суперечливі процеси, спрямовані на докорінне реформування отриманої з недавнього минулого не досить ефективної системи правоохоронних органів. Стає зрозуміло, що за таких обставин ця система потребує негайної модернізації, що дало б змогу створити збалансовану, надійну та ефективну сучасну систему правоохоронних органів.

Аналіз дослідження проблеми. Проблеми правоохоронної діяльності досліджували: Бандурка О., Бровкін В., Федченко О., Абрахам П., Бакрач Д., Воллмер А., Гортезі Ф., Грін Д., Даттон А., Деніз Ф., Доллінг Д. та ін.

Мета статті – виявити перспективу модернізації правоохоронних органів України.

Виклад основного матеріалу. Проблема реформування системи правоохоронних органів України набуває дедалі більшої актуальності у загальному процесі демократизації суспільства та держави, а також їх трансформації у зв'язку з необхідністю наближення до європейських та євроатлантичних стандартів. Адже саме правоохоронна система покликана захищати права людини та надбання демократії цивілізованої держави. Умови глобалізації свідчать про доцільність прийняття внутрішньої політики держави та управління у цій сфері крізь призму діяльності правоохоронних органів. Сьогодні в умовах модернізації всієї системи державної служби в Україні реформування органів внутрішніх справ, їх інтеграції у систему правоохоронних органів зарубіжних країн закономірно зростає потреба в удосконаленні діяльності правоохоронних органів України, оптимізації професійної підготовки персоналу, особливо керівного складу, здійсненні системних перетворень у правовому регулюванні службової діяльності та соціальному забезпеченні працівників ОВС. На сучасному етапі реформування органів внутрішніх справ важливого значення набувають питання розбудови такої моделі, яка б найбільше відповідала вимогам міжнародних стандартів та національним інтересам.

Законодавча невизначеність щодо діяльності системи правоохоронних органів України спричиняє негативні наслідки, що тягнуть за собою неузгодженість: це і нечітке формулювання функціональних обов'язків, що призводить до дублювання та неефективного виконання професійних обов'язків; відсутність механізму втілення нормативно-правових гарантій соціальної та правової захищеності правоохоронних органів; заплутана система принципів діяльності та завдань кожного правоохоронного відомства. Зазначене свідчить, що вітчизняна система правоохоронних органів потребує певної реорганізації, яку слід здійснювати не поспіхом (як це завжди робилося), а на підставі науково обґрунтованої державної концепції або програми судово-правової реформи. Розкриваючи цю тему, варто ознайомитися з особливостями правового статусу та структурної побудови поліції Республіки Польщі, Великої Британії, Франції, Федеративної Республіки Німеччини, Грузії та країн СНД [7, с. 73].

За час незалежності політичне керівництво країни робило неодноразові спроби наблизити якісний рівень роботи правоохоронної системи до світових стандартів. На жаль, за умов відсутності системного підходу та недостатності відповідного досвіду, недавнє реформування органів охорони правопорядку обмежувалось, передусім, здійсненням організаційних перетворень, зміни назви “міліція” на “поліція”, переатестацією особового складу, що не тільки особливо не вплинуло на якість їх функціонування, але й сутєво погіршило стан законності та правопорядку в Україні. Тому питання необхідності якісного реформування, модернізації правоохоронних органів набуло надзвичайної гостроти.

Модернізація – це, перш за все, комплексний процес реформування існуючих та створення нових інституцій, а також запозичення тих культурних норм, які відповідають кращим стандартам і цінностям розвинутих демократичних країн. Суть модернізації – оновити або створити нові інституції, що створюють умови для перетворення міжлюдських стосунків у сфері політичних, правових, економічних, суспільних відносин на сучасних засадах визнання принципів демократії,

верховенства права та прав людини, соціальної держави, усталених міжнародних норм співіснування країн.

В умовах глобалізації інститут правоохоронних органів має велике значення і повинен відповідати світовому рівню. На цьому етапі глобалізаційного розвитку працівники правоохоронних органів мають добре володіти кваліфікаційними навиками і вміннями, щоб конкурувати на світовому ринку праці.

Для виконання завдань щодо модернізації правоохоронних органів корисно звернутися до зарубіжного досвіду, насамперед високорозвинених країн, які традиційно втілюють принципи правової держави, мають розвинені структури громадянського суспільства, сформовані правові системи та налагоджені механізми реалізації правових приписів.

У багатьох країнах світу розроблені спеціальні програми з метою вдосконалення управління працівниками правоохоронних органів та покращення кадрової політики у цій галузі. Особливу увагу приділяють зменшенню розриву в оплаті праці між державним і приватним (громадським) секторами та оптимізації структури поліції, розробці показників виконання обов'язків посадовими особами, формуванню нової етики працівників правоохоронних органів [8, с. 13].

У багатьох розвинених країн правоохоронні органи останнім часом зазнають якісних змін, що стосуються змісту й орієнтирів роботи. Реформування поліції спрямоване на зміну пріоритетів її діяльності – з державно-орієнтованих на суспільно-орієнтовані. Актуальність реформ зумовлена тим, що традиційні стратегії поліцейської діяльності вже не задовольняють суспільство, яке розвивається в демократичному напрямі. Д. Грін зазначає, що більшість поліцейських відомств відчуває інформаційний голод, не може точно ідентифікувати проблеми. Часто їм бракує адміністративної та культурної гнучкості для миттєвого реагування на обстановку, що швидко змінюється [9].

Глобалізація тягне за собою нову форму вимог до кадрового забезпечення ОВС, а вони часто відрізняються від тих, що існують у традиційній системі МВС України, і до них наші правоохоронці недостатньо підготовлені. На нашу думку, одним із глобальних напрямів для створення нової системи ОВС, повинно стати налагодження ефективної системи професійної підготовки, яка відповідає б суспільним вимогам і робила би працівників ОВС спроможними пристосовуватися до будь-яких умов та обставин, а також вміло і швидко виконувати поставлені завдання.

Основна позиція діяльності працівників ОВС в умовах глобалізації має належати встановленню та укріпленню міжнародної співпраці, базованої на обміні досвідом між управлінськими інституціями в межах єдиного глобального простору. Це свідчить про необхідність оновлення освітніх технологій відповідно до сучасних світових стандартів, що змусить підвищити якість освітніх послуг, а відповідно, і рівень професійної та освітньої кваліфікації працівника ОВС. Така система поглиблення міжнародної співпраці дасть змогу формувати працівника ОВС відповідно до світової системи підготовки, однак, вірогідно, може спричинити до втрати власної системи навчання працівників ОВС.

Здебільшого стратегія державно-управлінської діяльності сьогодні має будуватись таким чином, аби навчити працівників ОВС ефективно виконувати свої професійні функції в умовах глобальних змін. Задля реалізації цієї мети мають бути вироблені нові критерії організації діяльності працівників ОВС, до яких зараховуємо відповідність глобалізаційним критеріям суспільного розвитку та виключну спрямованість і ефективність організації системи управління. Відповідно до цього мають змінитись і критерії добору працівників правоохоронних відомств: насамперед, працівники таких органів мають бути універсальними і готовими діяти у будь-яких умовах, повинні мати комплексну сучасну підготовку, володіти інноваційними підходами та інструментами прийняття ефективних, справедливих і гуманних рішень, які відповідають умовам глобалізаційного розвитку. Сучасна система підготовки працівників ОВС має бути побудована таким чином, аби шляхом набуття відповідних знань дозволити їм легко адаптуватись до нових глобалізаційних умов суспільного розвитку [3].

Правоохоронні органи країн Європи мають спільні риси своєї структурної побудови, це:

– розгалуженість і різноманітність поліцейських систем, наявність поліцейських органів у різних міністерствах і відомствах, незалежність їх одна від одної. Звідси випливає відповідна

побудова системи підготовки фахівців, орієнтованість її не лише на загальні завдання правоохоронної діяльності, а, передусім, на специфіку конкретної роботи в конкретній поліцейській службі. У результаті максимально скорочується період адаптації до професійної діяльності, набуття необхідної ефективності;

- поділ поліцейських структур за джерелами фінансування на державні, муніципальні (місцевого самоврядування), приватні (фірм, концернів, синдикатів тощо) за умов тісної співпраці між ними;

- соціальна спрямованість роботи поліції, яка орієнтована, насамперед, на захист прав і свобод громадянина;

- високий професіоналізм поліції, який досягається не лише завдяки глибокій професійній підготовці у фахових поліцейських закладах освіти. Поліцейські у США, Великій Британії, Франції та інших країнах змушені навчатись протягом всієї служби, оскільки від цього залежать кар'єра, присвоєння офіційного чину, рівень оплати праці, пільги тощо;

- позапартійність у роботі поліції, що накладає певні обмеження на прояви політичних, партійних переконань, забезпечує неупередженість у службовій діяльності поліцейських, усвідомлення і переконання того, що поліція служить народові, державі, а не окремим партіям, кланам, групам;

- активна діяльність громадських добровільних об'єднань, спрямована на підтримку і допомогу поліції;

- відкритість, гласність, постійна апеляція до громадської думки при розв'язанні складних ситуацій, що виникають у правоохоронній практиці, забезпечують поліції довіру і підтримку населення [2, с. 31].

Обмірковуючи специфіку діяльності працівників ОВС України в умовах глобалізації, слід виокремити відповідні тенденції, які вказують на уніфікований характер їхньої діяльності, серед них зокрема: наявність спільних глобальних проблем суспільного розвитку, які потребують узгодженого пошуку універсальних технологій їх вирішення; професійна підготовка працівників поліції, що базується на ґрунтовному вивченні досвіду організації світових правоохоронних систем; створення умов для розвитку власної професійної системи на основі детального вивчення світового досвіду вирішення окремих проблем, в основі чого лежить оцінка та аналітика змісту роботи працівника поліції; створення відповідних програм обміну досвідом між працівниками поліції (насамперед, ідеться про так звану загальну професійну підготовку, яка дозволить їм обрати все найкраще, що може бути адаптоване у сьогоденних реаліях).

Відтак, працівники поліції в умовах глобалізації мають перетворитися на інструмент “швидкого реагування” на нові умови, чинники та тенденції суспільного розвитку, аби тим самим забезпечити його оптимальність і локалізувати окремі деструкції у системі функціонування професійної підготовки.

Особливу увагу працівникам ОВС слід звернути на професійні якості, які пов'язані з ефективністю виконання покладених на них завдань та обов'язків на належному державному рівні. Йдеться про володіння відповідним обсягом знань та технічних вмінь, потрібних для ефективної участі у роботі міжнародних організацій, а також формування і функціонування міжнародних режимів у багатьох сферах суспільної діяльності, аби просувати і захищати національні інтереси [1, с. 22–23].

Аналіз основних напрямів міжнародної співпраці з підготовки кадрів для правоохоронних органів України підтверджує необхідність розроблення та закріплення новітніх форм співпраці з міжнародними організаціями, навчальними закладами, науковими та поліцейськими установами іноземних держав, подальшого впровадження найкращих закордонних практик у діяльність кадрових підрозділів, навчальний процес та науково-дослідницьку роботу ВНЗ України. Велика потреба також є у виданні за результатами міжнародної співпраці навчально-методичних матеріалів, де висвітлювалися б досвід боротьби зі злочинністю, форми та механізми взаємодії підрозділів правоохоронних органів України та інших держав [6].

Досвід реформування поліцейської системи в країнах Центральної та Східної Європи (Німеччини, Угорщини, Польщі, Словенії, Чехії, Болгарії, балканських країн, Росії) свідчить про

вплив міжнародних стандартів, принципів та норм на реформаційні процеси в поліції, на саму сферу управління органами внутрішніх справ загалом, оскільки його результатом стали процеси демілітаризації, демократизації, деполітизації поліцейських органів. Прагнення до ефективності та забезпечення якості послуг, що надаються населенню, поліпшення їхньої організації та розподілу між владними суб'єктами характеризують сьогодні стратегічні напрями розвитку поліції в багатьох країнах світу. Зокрема, на конгресі у визначенні основних підходів до створення нової моделі діяльності поліції було зазначено, що вона має існувати для громадян і тому вважається сервісною службою, яка надає послуги громадянам на окремій території. Отже, система послуг у сфері безпеки потребує подальшого розвитку [4].

Зміни, які відбулися в суспільно-політичному розвитку країни, кардинальна переорієнтація державної політики на забезпечення передовсім прав, свобод і законних інтересів людини, формування в Україні ринкової економіки, плани входження нашої держави в Європейське співтовариство та інші трансформації системи суспільних відносин ставлять нові вимоги до правоохоронних органів, зумовивши необхідність їх реформування з урахуванням міжнародних стандартів.

Нарешті, належне реформування правоохоронних органів не може бути здійснено без розуміння реального обсягу злочинності. За визнанням практиків та вчених, аналіз злочинності, що базується лише на офіційних статистичних даних, через ряд об'єктивних та суб'єктивних причин далеко не повною мірою відображає її реальний стан. Ми не маємо повного уявлення про соціальні і економічні наслідки злочинності; не знаємо дійсної ефективності боротьби зі злочинністю, у що вона загалом обходиться нашому народу; не маємо адекватного прогнозу її можливого розвитку на основі суттєвих змін у світі і в країні. Мало того, ми глибоко не вивчаємо цих проблем. Ми звикли до всього цього “незнання”, як до стихії. Але ж жодної модернізації економіки, ніякого дотримання прав людини, ніякої демократії, ніякого правопорядку не можна досягти в умовах панування безкарного владного криміналу. За таких умов між “писаною” і фактичною кримінальними реальностями дистанція може бути величезною. Утворений розрив неухильно розширюється, про що свідчать “ножиці” між політичними і правовими деклараціями та практикою життя. Ось ключ до розуміння багатьох наших проблем [5].

Висновки. Зважаючи на те, що європейська та євроатлантична інтеграція є незаперечним державним пріоритетом, реформування необхідно здійснювати з огляду на норми і стандарти, прийняті у цих спільнотах. Для цього потрібно вивчати сучасний стан правоохоронних органів у країнах Європи та світу, а особливо досвід їхнього реформування. Передусім це стосується колишніх держав соціалістичного блоку з Центрально-Східної Європи, які нині є членами НАТО та ЄС або кандидатами на членство у них.

Зрозуміло, що вивчення й посилення на зарубіжний досвід не означає його безпосереднього копіювання й утілення на практиці. Проте результати аналізу цієї діяльності та окремі підходи, прийоми і методи, особливо у сфері кадрового забезпечення професійної підготовки персоналу, організації психологічного супроводу службової діяльності, можна ефективно використати і в органах внутрішніх справ України.

Виважене застосування передового зарубіжного досвіду допоможе переорієнтувати роботу ОВС України в умовах глобалізації із силових і адміністративних методів на демократичніші, спрямовані передусім на допомогу населенню, захист прав і свобод людей, гарантування безпеки населення у повсякденному житті. А це, своєю чергою, виведе діяльність правоохоронних органів України на європейський рівень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Войтович Р. Особливості діяльності державних службовців в умовах глобалізації / Р. Войтович // Вісник державної служби України. – 2006. – № 3. – С. 20–23.*
2. *Реформирование полиции в странах Европы: Процесс и прогресс / П. Абрахам, Д. Бакрач, А. Бек и др.; под ред. М. Капарини, О. Маринина; предисловие А. Н. Ярмышя. – К.: Задруга, 2005. – С. 31.*
3. *Пащуля Г. Я.*

*Органи внутрішніх справ як елемент апарату держави в умовах глобалізації : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Галина Ярославівна Пашуля ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет “Львівська політехніка”. – Львів, 2015. – 24 с. 4. Соболев Є. Ю. Досвід організації та діяльності поліції провідних країн Європи / Є. Ю. Соболев, С. С. Коломойцев // Форум права. – 2012. – № 31(2). – С. 461, 463. 5. Лунев В. В. Модернізація в умовах преступності. ИГП РАН. 2011. <http://igpran.ru/articles/2955/> 6. Зозуля Є. Підготовку сучасного правоохоронця – на рівень європейських стандартів / Є. Зозуля // Віче. – 2014. – № 4 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4070/>. 7. Федченко О. Структура поліцейських органів держав ЄС та правове регулювання їх діяльності // Актуальні проблеми управління та службово-оперативної діяльності органів внутрішніх справ у сучасний період розвитку державності України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 26 жовт. 2007 р.). – К.: МП “Леся”, 2008. – С. 73. 8. Rizvi G. *Reinventing Government: Putting democracy and social justice back into discourse / Discussion Paper for 6th Global Forum on Reinventing Government Towards Participatory and Transparent Governance, 24-27 May 2005, Seoul (Republic of Korea)*. – 38 p. 9. Greene J. *Evaluating Planned Change Strategies in Modern Law Enforcement: Implementing Community-Based Policing* // Brodeur J. P. – 1998. – P. 146.*

REFERENCES

1. Voytovych R. *Osoblyvosti diyal'nosti derzhavnykh sluzhbovtiv v umovakh hlobalizatsiyi*. R. Voytovych. Visnyk derzhavnoyi sluzhby Ukrainy.[Features of civil servants in the context of globalization]. 2006. No 3. pp. 20–23. 2. *Reformyrovanye polytsyy v stranakh Evropy: Protsess y prohress* P. Abrakham, D. Bakrach, A. Bek y dr.; pod red. M. Kaparyny, O. Marynyna; predyslovye A. N. Yarmysha [Reforming police in the countries of Europe: Process and Progress]. Kiev. : Zadruga, 2005. p. 31. 3. Pashulya H. Ya. *Orhany vnutrishnikh sprav yak element aparatu derzhavy v umovakh hlobalizatsiyi : avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata yurydychnykh nauk : 12.00.01 – teoriya ta istoriya derzhavy i prava; istoriya politychnykh i pravovykh uchen'* Halyna Yaroslavivna Pashulya ; Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Natsional'nyy universytet “L'viv'ska politekhnikha” [Police as part of the state apparatus under the conditions of globalization: the dissertation thesis for the degree of candidate of legal sciences 12.00.01 – theory and history of state and law; history of political and legal doctrines]. L'viv, 2015. 24 p. 4. Sobol' Ye. Yu. *Dosvid orhanizatsiyi ta diyal'nosti politysiyi providnykh krayin Yevropy* . Ye. Yu. Sobol', S. S. Kolomoitsev . Forum prava. [Experience the police organization and the leading European countries]. 2012. No 31(2). pp. 461, 463. 5. Luneev V. V. *Modernyzatsyya v uslovyakh prestupnosti*. YHP RAN.[Modernization in terms crime] 2011 <http://igpran.ru/articles/2955/> 6. Zozulya Ye. *Pidhotovku suchasnoho pravoohorontsya – na riven' yevropeys'kykh standartiv*. Ye. Zozulya. Viche.[Preparation modern guardian - the level of European standards]. 2014. No 4 [Elektronnyy resurs] Rezhym dostupu: <http://www.viche.info/journal/4070/>. 7. Fedchenko O. *Struktura polityseys'kykh orhaniv derzhav YeS ta pravove rehulyuvannya yikh diyal'nosti* [The structure of the police authorities of the EU and the regulation of their activities]/ Aktual'ni problemy upravlinnya ta sluzhbovo-operativnoyi diyal'nosti orhaniv vnutrishnikh sprav u suchasnyy period rozvytku derzhavnosti Ukrainy : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.,[Actual problems of management and service and operational work of the police in the current period of independence of Ukraine, All-Ukrainian. nauk. and practical. Conf.] (Kyiv, 26 zhovt. 2007y.). Kyiv.: MP “Lesya”, 2008. p. 73. 8. Rizvi G. *Reinventing Government: Putting democracy and social justice back into discourse*. Discussion Paper for 6th Global Forum on Reinventing Government Towards Participatory and Transparent Governance, [Reinventing Government: Putting democracy and social justice back into discourse]24–27 May 2005, Seoul (Republic of Korea). 38 p. 9. Greene J. *Evaluating Planned Change Strategies in Modern Law Enfortsement: Implementing Tsommunity-Based Politsing* . Brodeur J. P. [Evaluating Planned Change Strategies in Modern Law Enfortsement: Implementing Tsommunity-Based Politsing].1998. p. 146.

Дата надходження: 13.12.2016 р.